

ΔΙΠΥΛΟΝ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ ΥΠΟ ΔΗΜ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙ ΤΟΥ «ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ»

ΕΤΟΣ Α' - ΦΥΛΛΟΝ 4

ΑΘΗΝΑΙ

30 ΙΟΥΛΙΟΥ 1911

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Μελέτη ἐπὶ τεῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ. — Οἱ Ἕλληγες κατὰ τὴν Τριπολιτσάν. — Ψηφίδες. — Στοιχεῖα Ἀθηναϊκοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος.

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἡ κυκλοφορία τοῦ παρόντος φύλλου ἐβράδυνε, λόγω τῶν ἀναμενόμενων ἐκ Παρισίων πανομοιότητων, σχετικῶν πρὸς δημοσιευομένην ἱστοριοδικτικὴν ἐργασίαν,

ἅτινα ἀναγκάζομεθα νὰ δημοσιεύσωμεν εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον. Ἄλλως τε ἡ ὑποχρέωσις τῆς ἐκδόσεως εἶναι νὰ παράσχη 24 τυπογραφικὰ φύλλα διὰ τὸ πρῶτον ἔτος (τόμον Α') ὅπερ καὶ θὰ γίνη.

ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

1771 - 1826

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ νεότης τοῦ Γερμανοῦ.

Ὁ συμβολίζων τὴν ἐπίσημον ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ τὴν 25 Μαρτίου 1771, τὴν ἡμέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς.

Τὸ παράδοξον εἶναι, ὅτι καὶ πάλιν τὴν 25 Μαρτίου (τοῦ 1806) ἀντιβῆκε εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου.

Καὶ αὐθεντικὴ μὲν ἀπόδειξις περὶ τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως τοῦ Γερμανοῦ δὲν εὗρέθη μέχρι τοῦδε, δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀσφαλὲς τὸ ἔτος 1771.

Ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ βίου του ὀπωσδήποτε ἀσχοληθέντων, ἄλλοι μὲν οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τῆς γεννήσεώς του¹ ἄλλοι σημειοῦσιν ἀπλῶς ὅτι ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ² ἄλλοι καθορίζουσιν, ὅτι ἐγεννήθη τὴν 25 Μαρτίου 1771, ἐξάγοντες τοῦτο ἐκ τῆς ἡλικίας, ἣν εἶχε κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου αὐτοῦ³ ἄλλοι ἀναγράφουσι τὸ αὐτὸ ἄνευ δικαιολογητικοῦ λόγου⁴ ἄλλοι ἀρίνουσι νὰ ἐννοηθῆ ὅτι

ἐγεννήθη τῷ 1777 ἐκ τῆς ἡλικίας, ἣν πιστεύουσιν ὅτι εἶχεν, ὅτε ἀπεστάλη ὡς ἔξαρχος καὶ ὅτε κατοπιν ἐξελέγη Μητροπολίτης¹ καὶ τέλος ἄλλοι δέχονται τὸ ἔτος 1777, χωρὶς νὰ δικαιολογῶσι τὴν γνώμην των.²

Ἡμεῖς ἐδέχθημεν ὡς ἔτος τῆς γεννήσεώς του τὸ 1771, στηριζόμενοι ὅχι κυρίως εἰς τὴν ἀνεπίσημον πληροφορίαν ὅτι τῷ 1826, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Γερμανὸς εἶχεν ἡλικίαν ἐτῶν 55, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι, ἡ ἡμέρα τῆς γεννήσεως τοῦ Γερμανοῦ — γενικῶς γνωστὴ ὡς φαίνεται — ἡ 25 Μαρτίου δηλαδὴ, συνέπιπτε πρὸς τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν μόνον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1771, ἡ 25 Μαρτίου καὶ ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ συμπίπτουσιν, ἐνῶ κατὰ τὸ ἔτος 1777, Μεγάλη Παρασκευὴ ἦτο ἡ 14 Ἀπριλίου.³

Πτωχοὶ ἦσαν οἱ γονεῖς τοῦ Γερμανοῦ, τὸ δὲ οἰκογενειακόν του ὄνομα ἦτο τόσον ἄσημον, ὥστε νὰ ὑπάρχη διαφορία μεταξὺ τῶν βιογράφων του, ἂν ὁ πατήρ του ὀνομαζέτο Ἰωάννης Κοτζῆς⁴ ἢ Κοντζῆς⁵ ἢ Κόζιας⁶ ἢ Γκό-

¹ Ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἐν Πάτραις 1898 (σελ. 152). Ἄλλ' ἐν σελ. 326 σημειοῖ, ὅτι ὁ Γερμανὸς ἀπέθανεν τῷ 1826 εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 55, δεχόμενος οὕτω τὸ ἔτος 1771.

² Προλεγόμενα Γ. Ι. Παπούλα εἰς τὰ «Γερμανοῦ Π. Πατρῶν, Μητροπολίτου Ἀπομνημονεύματα, ἐπιγραφόμενα: Ἀπομνημονεῦμα τίνα τῆς κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Ἑλλήνων ὀπλοφορίας καὶ τινων πολιτικῶν συμβεβηκότων ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὴν πρώτην τῆς διοικήσεως περίοδον. Ἐκδοσις τρίτη ὑπὸ Γ. Ι. Παπούλα. Ἐν Ἀθήναις 1900.» (σελ. 4.) Ἐκ παραβολῆς πρὸς τὸ αὐτόγραφον τοῦ Γερμανοῦ, ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου.

³ Προλεγόμενα Γ. Ι. Παπούλα ὡς ἀνωτέρω (σελ. δ').

⁴ Ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1821 ὑπὸ Στεφάνου Ν. Θωμοπούλου. Ἐν Ἀθήναις 1888 (σελ. 408.) Καὶ κατ' αὐτόν: Εἰς «Κ. Φ. Σκόκου Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον. . . τοῦ ἔτους 1910. Ἐν Ἀθήναις» Σημείωμα Λ. Χ. Ζώη «Ἱστορικαὶ σελίδες ἐκ τοῦ βίου τοῦ Μητροπολίτου Π. Πατρῶν Γερμανοῦ. Σημείωμα κινητῆς περιουσίας» (σελ. 108-111) ἰδίως σημειώσις τῆς σελ. 108.

⁵ «Ὁρολόγιον Μέγα. . . (Ἐνετίησι 1744 παρὰ Ἀντωνίῳ Βάτολι), σελ. 477-478. Ἐπίσης ὅμοιον (Ἐνετίησι 1769 παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων) (σελ. 489 καὶ 491.)

⁶ Γούδα ὡς ἀνωτέρω σελ. 91.

⁷ Κανδηλώρου Δημητσάνα ὡς ἀνωτέρω σελ. 90.

⁸ Κανδηλώρου Γορτυνία ὡς ἀνωτέρω (σελ. 152) τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν Γρηγόριον Ε' (σελ. 22.) «Τ. Χ. Κανδηλώρου, Ἱστορία τοῦ Ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε'. Ἐν Ἀθήναις 1909.»

¹ «Βίοι Πελοποννησίων ἀνδρῶν καὶ τῶν ἔξωθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐλθόντων. . . τῶν ἀγωνισαμένων τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐπαναστάσεως, συγγραφεύς μὲν ὑπὸ Φωτίου Χρυσανθοπούλου ἢ Φωτάκου, πρώτου ὑπασπιστοῦ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, ἐκδοθέντες δὲ ὑπὸ Σταύρου Ἀνδροπούλου, Ἀρσολαγίτου. Ἀθήναι 1888» (σ. 293).

² Προλεγόμενα Ἰωάννου Φιλίμονος εἰς τὰ «Ὑπομνήματα περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1823, συγγραφεύς παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ ἐκδιδόμενα παρὰ τοῦ Καλλινίκου Καστόρχη. Ἐν Ἀθήναις 1837 (ἔκδ. α' καὶ β') σελ. β'.

³ Ἐπιτομὴ τῆς Ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1715 καὶ λήγουσα τὸ 1835, συγγραφεύς παρὰ Ἀμβροσίου Φραντζῆ, πρωτοσυγγέλλου. . . , τόμ. Δ'. σελ. 90-91. Ἐν Ἀθήναις 1841.»

⁴ «Γερμανὸς ὁ Παλαιῶν Πατρῶν.» (Βιβλιοθήκη τοῦ λαοῦ ὑπὸ Δ. Αἰνιάνου). Ἀθήναι 1854.

⁵ «Βίοι Παράλληλοι τῶν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος διαπρεψάντων ἀνδρῶν ὑπὸ Ἀναστασίου Γούδα. . . , τόμ. Α'. — Κλήρος. — Ἐν Ἀθήναις 1869 (σελ. 91).

⁶ Τ. Χ. Κανδηλώρου: «Ἀνάλεκτα. Τεῦχος Α'. Ἡ Δημητσάνα, ἱστορικὴ μονογραφία μετὰ βιογραφίῶν τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Γερμανοῦ». Ἐν Ἀθήναις 1897 (σελ. 89).

Τοῦ αὐτοῦ: (Ἱστορία τῆς Γορτυνίας). Ἡ Γορτυνία. Τόμος Α'.

ζίας,¹ ὅπερ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ ὀρθὸν (καὶ Γκοζιόπουλος² ἐπὶ τὸ Πελοποννησιακώτερον) ὁ πατὴρ του ὑπεγράφετο ἐνίοτε καὶ ἀπλῶς Ἰωάννης Δημητρίου,³ ἥτο δὲ γεωργός, ἀλλὰ κατεγίνετο καὶ εἰς τὴν τοπικὴν βιομηχανίαν τῆς κατασκευῆς πυρίτιδος.⁴

Ἡ μήτηρ του ὀνομάζετο Κανέλλα Κουκουζοπούλου,⁵ ἔζη δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1825, ἀποβιώσασα μῆνας τινὰς πρὸ τοῦ μεγάλου υἱοῦ της. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ δύο ἐπιστολῶν τοῦ Γερμανοῦ.⁶ Ἐξ αὐτῶν ἡ μὲν, φέρουσα χρονολογίαν 28 Ἰανουαρίου 1825 ἐκ Δίβρης, ἀρχεται ὡς ἑξῆς: «Κύρ Χρυσοβέργη σοὶ εὐχόμεθα ὁμοίως τὴν Γερόντισσαν καὶ ὄλους τοὺς ἐδικούς μας» ἡ δὲ δευτέρα ἀποσταλείσα ἐκ Ναυπλίου τὴν 1 Ἰανουαρίου 1826 περιέχει τὴν φράσιν: «ἡ μακαρίτισσα ἡ Γερόντισσα.»⁷

Ὁ Γερμανὸς ἀδελφὸν δὲν εἶχεν, ἀλλὰ τέσσαρας ἀδελφάς,⁸ ἔξ ὧν αἱ τρεῖς ἔζων κατὰ τὸν θάνατόν του, ὡς καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς προαποθανούσης ἀδελφῆς του.⁹

Περὶ τῆς οἰκίας ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ Γερμανὸς ἀντιπρακτικαὶ ὑπάρχουσι πληροφορία· οἱ μὲν δηλαδὴ δέχονται, ὅτι ἡ πατρικὴ του οἰκία ἔκειτο μετὰ τὸν Ναῶν τοῦ Σωτήρος παρὰ τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν,¹⁰ ἢ παρὰ τὸν ναῖσκον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.¹¹ οἱ δὲ πάλιν δέχονται ἀνεπιφυλάκτως, ὅτι ἡ οἰκία ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ Γερμανός, σωζομένη ἔτι ἀκεραία, κεῖται παρὰ τὸ Κάστρον.¹² Δὲν πιστεύομεν δὲ ἄλλῃ νὰ ἦτο ἡ πατρικὴ του οἰκία καὶ εἰς ἄλλην νὰ ἔγεννήθη.

Κατ' ἀνακρινώσεως ἐκ Δημητσάνης, φερούσας πάντα τὰ γνωρίσματα τῆς ἀκριβείας,¹³ ἡ οἰκία ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ Γερμανός, ἥτις ἦτο καὶ ἡ πατρικὴ του, εἶναι ὄντως ἡ παρὰ τὴν θέσιν «Κάστρον» τῆς Δημητσάνης, δηλαδὴ ἡ κατόπιν οἰκία τοῦ ἐπ' ἀδελφῆ γαμβροῦ του Χρυσοβέργη, περιελ-

¹ Προλεγόμενα Γ. Παπούλα ὡς ἀνωτέρω (σελ. 6). (Τὸ Κοτζιάς θεωρεῖ ἐπώνυμον συγγενοῦς τοῦ Γερμανοῦ ἐκ τῆς μητρὸς του) (σελ. 11-12).

² Ὁ αὐτὸς ἐν σελίδι 6.

³⁻⁴ Ὁ αὐτὸς ἐν σελίδι 204.

⁵ Ὁ αὐτὸς ἐν σελίδι 7. Κανδηλώρου Δημητσάνα σελ. 90.

⁶ Ὅρα Παπούλα σελ. 210-212. Περιοδικὸν «Ἐστία.» Ἀθήνησι 1877, τόμ. Δ', σελ. 826.

⁷ Ἡ πρώτη ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἐπ' ἀδελφῶν, γαμβρόν του τοῦτον, καὶ ἡ δευτέρα πρὸς τὸν ἐν Δημητσάνῃ ἱερέα Ἀνδρέαν (Σηλιωτόπουλον) (ὄρα Παπούλα ὡς ἀνωτέρω).

⁸ Τὴν Ἀσήμιον σύζυγον τοῦ ἱερέως Βελισσαρίου Οἰζονόμου (ἐκ Ζυγοβιστίου) τὴν Χρυσάνθην σύζυγον Γεωργίου Καλαμογάρτη, τὴν Κυράτζα σύζυγον Ἰωάννου Θεοδοροπούλου καὶ τὴν Κωνσταντίναν σύζυγον Ἀθανασίου Χρυσοβέργη, ἥτις ἀπέθανε μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1863 ὑπέργηρος.

⁹ Ἡ προαποθανούσα ἦτο ἡ Χρυσάνθη. Ἡ θυγάτηρ της ἐγένετο σύζυγος τοῦ Παναγιώτου Ἱερεμίου, ὑπογραφομένου καὶ Ἱερεμοπούλου. Ἀφοῦ ἐγένετο λεπτομερὴς πῶς λόγος διὰ τὸ συγγενολόγιον τοῦ Γερμανοῦ δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν τὸν ἐξ ἀδελφῆς τοῦ πατρὸς του ἐξαδελφόν του Γεώργιον Παναγιωτόπουλον ἢ Γκρινζόπουλον, πιστὸν ἀκόλουθον τοῦ Γερμανοῦ, προαποβιώσαντα καὶ κληρονομηθέντα παρὰ τοῦ Γερμανοῦ, (ὄρα Παπούλα σελ. 7, 8, 204). Ἐπίσης «Ἱστορικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας ἢ ὁ ἱερός τῶν Ἑλλήνων Ἄγων, ὑπὸ Μ. Οἰζονόμου τοῦ ἐκ Δημητσάνης, Γραμματέως τοῦ Γεν. Ἀρχηγοῦ τῆς Πελοποννήσου. Ἐν Ἀθήναις 1873» σελ. 350.

«Τ. Χ. Κανδηλώρου Ἀρχαδικῆ Ἐπετηρίς, τευχ. Β'. 1906 ἐν Ἀθήναις.» Τὸ φορτσεράκι τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπουρογλου, σελ. 177-181 καὶ ἰδίως ἐν σελίδι 180 ἐν ταῖς σημειώσεσι.

«Σημείωμα Α. Χ. Ζώη, ὡς ἀνωτέρω, εἰς Ἡμερολόγιον Σκόκου σελ. 108-111.

¹⁰ Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 8.

¹¹ Ὁ αὐτὸς ἐν σελίδι 204.

¹² Κανδηλώρου Δημητσάνα (σελ. 90 καὶ ἐν σημ. 2).

¹³ Ταῦτας ὀφείλομεν εἰς τὸν φιλόστορον καὶ ἐλλόγιμον διδάσκαλον κ. Ἀθανάσιον Γ. Βερροῖόπουλον.

θοῦσα ἐκ κληρονομίας εἰς τὴν ζῶσαν ἔτι ἐγγονὴν αὐτοῦ, τὴν σύζυγον τοῦ ἀποθανόντος ἱερέως Γεωργίου Βερροῖοπούλου.

Ἐπεμείναμεν εἰς τοῦτο, διότι ἔπρεπε νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς ποία ἦτο ἡ οἰκία ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ Γερμανός, διὰ νὰ γίνῃ ποτὲ προσκύνημα τῶν Δημητσανιτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Πρῶτος τὸ παράδειγμα ἔδωκεν ὁ ἀείμνηστος στρατηγὸς Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὅστις, μεταβίβας ποτε εἰς Δημητσάναν κατὰ τὴν Βασιλείαν τοῦ Ὄθωνος, ἐπεσκέφθη τὴν οἰκίαν ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ Γερμανός καὶ κατησπίασθη τὴν παλαιὰν ἐξώθυραν εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ.

Ἡ νηπιακὴ ἡλικία τοῦ Γερμανοῦ συνδέεται πρὸς γεγονός, ἐκ τῶν χαρακτηριζομένων ὡς *σημείων*. Ἀπέπνιξε δηλαδὴ τεράστιον ὄφιν ἐρπύζοντα ἐπ' αὐτοῦ· καὶ ἂν ἀνδρωθεὶς δὲν συνέτριψε τὸν ἐχθρόν, ὅπως ἠθέλησε νὰ προμαντεύσῃ ὁ διδάσκαλός του,¹ ὅτε, μικρὸν τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἀρρενωπὸν τὸ παράστημα καὶ καθάριον τὴν περιβολὴν, τὸν ὠδήγησαν τὸ πρῶτον πρὸς αὐτὸν οἱ γονεῖς του, βεβαίως ὁμως εἶπερ τις καὶ ἄλλος ὁ Γερμανὸς ἠγωνίσθη, ὅπως καταπνίξῃ τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν διχόνοιαν, ῥήξας κραυγὰς κινδύνου, ὅπως καὶ ὅταν συνέθλιβε τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως.

Οἱ βιογράφοι τοῦ Γερμανοῦ διαφωνοῦσι ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας τοῦ *σημείου* τούτου. Κατὰ τοὺς μὲν,² ἠλώνιζεν ὁ πατὴρ του καὶ ὁ Γερμανός (Γεώργιος ὀνομαζόμενος τότε) ἐκοιμᾶτο ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου, ὅτε ἀφύπνισεν αὐτὸν ἡ ἐπαφὴ τρομεροῦ ὄφεως. Μόλις ἠσθάνθη τοῦτο ὁ Γερμανὸς ἔσφιξε μὲ ὄλην του τὴν δύναμιν τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ καὶ ἐξέβαλε κραυγὰς. Προσέδραμε τότε ὁ πατὴρ του καὶ λαβὼν ψαλλίδα ποιμένος, ἐκεῖ ποῦ πλησίον κείροντος τὸ ποιμνίον του, ἀπέκοψε δι' αὐτῆς τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως καὶ ἔσωσε τὸν παῖδα. Φυσικώτερον θὰ ἦτο βεβαίως ἂν συνεπλήρου εὐθύς ὁ πατὴρ τὴν προσπάθειαν τοῦ νηπίου καὶ ἐφόρνευε τὸν ὄφιν, ὅστις δὲν θὰ εἶχε βεβαίως τὴν ὑπομονὴν ν' ἀναμένη τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πατρὸς ἐκ τοῦ ποιμνίου. Διὰ τοῦτο λογικότερα εἶναι ἡ περὶ τοῦ συμβάντος τούτου διάφορος περιγραφὴ ἄλλων.³ Κατ' αὐτούς, εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας ἀφῆκαν τὸν Γερμανὸν μόνον, νήπιον ὄντα, πλησίον μεγάλου λίθου, χρησιμεύοντος εἰς θλίψιν ἐλαίων καὶ ἐνίοτε εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς πυρίτιδος. Μετ' ὀλίγον ἔντρομος ἡ μήτηρ αὐτοῦ παρετήρησεν, ὅτι τὸ παιδίον της ἔθλιβε διὰ τῆς παλάμης του τὴν κεφαλὴν ὄφεως. Προσέτρεξε τότε ἔντρομος φωνάζουσα, προσέτρεξαν καὶ οἱ γείτονές της, ἀλλ' ὁ ὄφις εἶχεν ἀποπνιγῆ παρὰ τοῦ μικροῦ. Ἦτο δὲ ὁ ὄφις οὗτος «τοῦ *σημιοῦ*, τὸ λεγόμενον *Κονάκι*,» διὰ τοῦτο ὁ πνιγμὸς αὐτοῦ ἐθεωρήθη ὡς κακὸς οἰωνὸς παρὰ τῶν γονέων του.

Ὁ Γερμανὸς τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς ἔκαμεν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Δημητσάνης, μαθητεύσας παρ' Ἀγαπίῳ τῷ νεωτέρῳ (τῷ Παπαντωνοπούλῳ) κατόπιν δὲ εἰς Ἄργος μαθητεύσας παρὰ τῷ διδάξαντι καὶ ἐκεῖ Ἀγαπίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ (τῷ περιωνύμῳ Λεονάρδῳ).

Αὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα τῆς σχετικῆς ἐρεύνης ἡμῶν, διότι ἀτελεῖς καὶ συγκεχυμέναι ἦσαν καὶ αἱ περὶ τῆς ἐκ-

¹ Ὁ διδάσκαλος οὗτος δὲν φαίνεται νὰ ἦτο ὁ πολὺς Ἀγάπιος Λεονάρδος ὡς δέχεται ὁ Παπούλας (ὡς ἀνωτέρω σελ. 9), ἀλλ' ὁ Ἀγάπιος Παπαντωνόπουλος. Ἐκτὸς ἂν δεχθῶμεν, ὅτι παρουσίασαν τὸν Γερμανὸν εἰς τὸν Λεονάρδον κατὰ τὴν βραχείαν αὐτοῦ διαμονὴν ἐν Δημητσάνῃ τῷ 1780.

² Γούδα ὡς ἀνωτέρω σελ. 91-92.

³ Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 8.

παιδείσεως τοῦ Γερμανοῦ πληροφοροῖα τῶν ἐπὶ τοῦ βίου του ἀσχοληθέντων.

Οἱ μὲν ἀναγράφουσι ἀπλῶς, ὅτι ἐμαθήτευσε τὸ πρῶτον ἐν Δημητσάνῃ.¹ ἄλλοι ὅτι ἐμαθήτευσεν ἐν Δημητσάνῃ παρ' Ἀγαπίου τῷ πρεσβυτέρῳ.² ἄλλοι ὅτι ἐν Δημητσάνῃ ἐμαθήτευσε παρ' ἀμφοτέρους,³ ἄλλοι τέλος, ὅτι ἐν Δημητσάνῃ μὲν παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ ἐν Ἄργει δὲ παρὰ τῷ νεωτέρῳ,⁴ ἐν ᾧ καθ' ἡμᾶς τὸ ἀντίθετον εἶναι ἀκριβές.

Ἐπίσης περὶ τῶν ἐν Ἄργει σπουδῶν του, ἄλλοι σιωποῦσιν,⁵ ἄλλοι, δεχόμενοι τοῦτο, χαρακτηρίζουσι τὸν Ἀγάπιον Λεονάρδον καὶ ὡς προστάτην του ἀνευ τινὸς ἀποδείξεως.⁶

* * *

Περὶ τῶν δύο διδασκάλων τούτων, Ἀγαπίων ἀμφοτέρων, ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν ὀλίγα τινα.

Ἀμφοτέροι ἦσαν Δημητσανῖται. Ὁ πρεσβύτερος Ἀγάπιος Λεονάρδος (ἐνίοτε καὶ Λεοναρδόπουλος, καὶ ἀπλῶς Δημητσανιώτης),⁷ ὅστις, πρὶν λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ὠνομάζετο Ἀσημάκης Λεονάρδος, εἶναι ὁ ἕτερος τῶν ἰδρυτῶν τῆς Νέας Σχολῆς Δημητσάνης, ἣτις ἦτο συνέχεια τῆς πολιᾶς Σχολῆς τῆς Μονῆς τοῦ Φιλοσόφου.

Ἡ Νέα Σχολὴ ἰδρύθη κατὰ τὸ ἔτος 1764 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου (τοῦ κατόπιν ὡς μοναχοῦ Γερασίμου) Γούνα, καὶ τοῦ προορηθέντος Ἀγαπίου. Ἡ Σχολὴ αὕτη ἔκλεισε τὰς πύλας αὐτῆς τῷ 1769, ἕνεκα τῶν τότε ἐν Πελοποννήσῳ καταστρεπτικῶν γεγονότων,⁸ ἤρχισε δὲ πάλιν λειτουργοῦσα κατὰ τὸ 1781 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ νεωτέρου Ἀγαπίου τοῦ Ἀντωνοπούλου ἢ Παπαντωνοπούλου.⁹

Ὁ πρεσβύτερος Ἀγάπιος ἀπῆλθε τῆς Πελοποννήσου τῷ 1769, δύο δηλαδὴ ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Γερμανοῦ, καὶ περιῆλθε διαφόρους πόλεις διδάσκων καὶ κηρύττων. Ὄρισμένως ἐδίδασκεν ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν Πάργῳ καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Δημητσάναν τῷ 1780· ἀνεχώρησεν ὁμοῦς ταχέως εἰς Σμύρνην προσκληθεὶς πρὸς διεύθησιν τῶν τῆς ἐκεῖ Σχολῆς, ἕνεκα τοῦ θανάτου Ἱεροθέου τοῦ Ἰθακησίου.

Ἐκεῖ εὖρε σπουδάζοντα, ὡς δέχονται οἱ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἀσχοληθέντες, τὸν συμπολίτην του Ἀγάπιον Ἀντωνοπούλου, μὴ ἔχοντα λάβει εἰσέτι τὸ μοναχικὸν σχῆμα

καὶ Ἀντώνιον ὀνομαζόμενον· ἐπειδὴ δὲ ἦτο καλῶς κατηρτισμένος, τὸν ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν εἰς Δημητσάναν πρὸς διεύθυνσιν τῆς ἐκεῖ Σχολῆς. Ὁ δὲ Λεονάρδος ἀφοῦ διευθέτησε τὰ τῆς Σχολῆς Σμύρνης ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα (ἔκτοτε προσετέθη εἰς τὸ ἐπώνυμόν του καὶ τὸ γνῶρισμα τοῦ Χατζῆ) καὶ κατόπιν εἰς τὸ Σίναιον Ὅρος, ἐξηκολούθησε δὲ τὰς διδασκαλίας του περιηγήσεις, φέρον κατόπιν καὶ τὸν τίτλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἱεροκήρυκος, καὶ τέλος κατέληξεν εἰς τὸ Ἄργος, ἔνθα, ὡς δέχονται, ἴδρυσεν *ιδίαν Σχολήν*.

Ἡ Σχολὴ Σμύρνης, πρὸς διεύθησιν τῶν πραγμάτων τῆς ὁποίας ἐκλήθη ὁ Ἀγάπιος Λεονάρδος, εἶναι ἡ περιώνυμος καὶ ἤδη ἐν ἀκμῇ «Εὐαγγελικὴ Σχολὴ Σμύρνης».¹

Κατὰ τὰ ἔτη δηλ. 1718 - 1720, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Ἀνανίου, προσελήφθη διδάσκαλος ἐν αὐτῇ ὁ ἐξ Ἰθάκης Ἰωάννης Λενδρινός, μαθητὴς τοῦ προΐσταμένου τῆς Σχολῆς Πάτμου Μακαρίου, καρεῖς δὲ μοναχὸς μετωνομάσθη Ἱερόθεος. Οὗτος ἦτο τὸ κέντρον πάσης ἐν τῇ Σχολῇ δράσεως μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπισυμβάντος τῷ 1780. Τότε ἐκλήθη ὁ Ἀγάπιος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἱεροθέου, ἐκδηλωθεῖσαν καὶ ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ, ὅπως συμπράξῃ μετὰ τοῦ Ἱερομονάχου Χρυσάνθου. Ὁ Ἀγάπιος φαίνεται, ὅτι ἐπ' ὀλίγον μόνον παρέμεινεν εἰς Σμύρνην, ἐξακολουθήσας, ὡς εἴπομεν ἤδη, τὰς περιηγήσεις του, τέλος ἐπανῆλθεν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἴσως ἐγκατεστάθη εἰς Ἄργος.²

Περὶ δὲ τῆς Σχολῆς Ἄργους, ἦν οἱ τὰ σχετικὰ θέματα ἐρευνήσαντες δέχονται ὡς ἰδρυθεῖσαν, ὑπὸ τοῦ Ἀγαπίου, ἔχουσαν πληροφορίας ὅπως νέας.³

Αὕτη ἰδρύθη ὀλίγον πρὸ τοῦ ἔτους 1798. Ἄν δεχθῶμεν τὸ ἔτος 1790 δὲν θὰ εἶμεθα μακρὰν τῆς ἀληθείας. Κλίνομεν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ περιηγούμενος καὶ κρατῶν τὴν ἐκπαιδευτικὴν δᾶδα μέγας ὄντως εἰς τὸ εἶδος του Ἀγάπιος ὁ Λεονάρδος, εἶναι ὁ συντελέσας διὰ τῶν προτροπῶν του εἰς τὴν ἰδρυσιν καὶ τῆς Σχολῆς Ἄργους. Αὐτὸς εἶναι ὁ χαρακτήρ του, αὐτὸς ὁ προορισμὸς του. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δεχόμεθα, ὅτι ἐδίδασκε καὶ ἐν αὐτῇ καὶ εἰδικῶς ὅτι ὑπῆρξε διδάσκαλος ἀνωτέρων πως μαθημάτων εἰς τὸν Γερμανόν, ἀλλ' ὄχι καὶ ὅτι διέμεινεν ὁ Λεονάρδος διαρκῶς καὶ ἐπὶ πολὺ ἐν Ἄργει.

Εἰς τὴν παγίωσιν τῆς Σχολῆς πολὺ συνετέλεσε κατὰ τὸ 1798 καὶ ὁ Μητροπολίτης Ναυπλίου Ἰάκωβος — περὶ οὗ θὰ ὀμιλήσωμεν κατωτέρω — δανείσας τοὺς «γέροντας καὶ προεστοὺς καὶ ἐπιτρόπους τῆς πολιτείας Ἄργους» χρημα-

¹ Περὶ αὐτῆς ἰκανῶς διαφωτιστικὰ τὰ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Μ. Παρανίκα. «Ἱστορία τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης» (Ἀθήναι 1885). Ἡ Σχολὴ αὕτη (Μεγάλον Σχολεῖον, Ἑλληνικὴ Σχολή, Ἑλληνομουσεῖον) ἀπὸ τοῦ 1733 μετωνομάσθη Εὐαγγελικὴ. Τῷ 1778 ἐκάη καὶ κατόπιν ἀνιδρύθη.

² Δικαίως ὁ Παρανίκας ἐνδοιάζει ἂν ἐδίδασκεν ἐν τῇ Σχολῇ ὁ Ἀγάπιος, ὃν παραδόξως χαρακτηρίζει ὡς ἄγνωστον (σελ. 21 σημ. 1) ἐνῶν ἄλλαχού χαρακτηρίζει αὐτόν, δεχόμενος τὰ παρὰ τῷ Καστόρχῳ ὡς ἀκριβῆ, ὡς μαθητὴν τοῦ Ἱεροθέου (σελ. 22)· τὸ ἔτι δὲ παραδοξότερον εἶναι, ὅτι δέχεται τὸν Ἀγάπιον ὡς συνδιδάσκαλον τοῦ Χρυσάνθου ἀπὸ τοῦ 1780 (σελ. 19). Ὁ ἀγνωστὸς δὲ Ἀγάπιος ἐν σελ. 21, εἶνε γνωστὸς ἐν σελ. 167, ἐν ἣ καταλέγεται, μετὰ τοῦ Γερασίμου Γούνα, εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Σχολείου, χαρακτηριζόμενον ἀμφοτέρων ὡς ἰδρυτῶν κατόπιν τῆς Σχολῆς Δημητσάνης. Περὶ τοῦ Παπαντωνοπούλου οὐδὲν ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Παρανίκα.

³ Αὗται ὀφείλουσι εἰς τὰς ἀνακρινώσεις τοῦ ἐν Ἄργει ἱστοριογράφου κ. Δ. Βαρδουνιώτου. Διὰ τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκπαιδευτικὰ Ἄργους, ὅρα καὶ τὴν διατριβὴν του «τὸ ἐν Ἄργει κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς Ἑλλάδος.» (Ἀργολικὸν Ἡμερολόγιον ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου τῶν Ἀργείων τοῦ ἔτους 1910) (Ἀθήναι 1910) σελ. 62.

¹ Histoire de la régénération de la Grèce etc. par F.-C.-H.-I. Rouqueville. Vol. 2 p. 307 (Paris 1825).

² Φιλήμονος. Προλεγόμενα ὡς ἀνωτέρω σελ. β' - γ'.

³ Αἰνῖανος ὡς ἀνωτέρω σελ. 5.

⁴ Γούδα ὡς ἀνωτέρω σελ. 92-93.

⁵ Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 9.

⁶ Κανδηλώρου, Γρηγόριος Ε'. ὡς ἀνωτέρω σελ. 22.

⁷ Γούδα ὡς ἀνωτέρω σελ. 92-93.

Κανδηλώρου Δημητσάνα ὡς ἀνωτέρω σελ. 91.

⁸ Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 9.

⁹ Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 8.

⁸ Προχείρως δύναται τις νὰ ἴδῃ τὰ σχετικὰ εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Κ. Σάθα «Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, ἱστορικὸν δοκίμιον περὶ τῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ Ὄθωμανικοῦ ζυγοῦ ἐπαναστάσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους (1453-1821)» Ἀθήναι 1869, σελ. 478 κ. ἐξ.

⁹ Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Σχολῆς καὶ περὶ τῶν δύο Ἀγαπίων εὐρίσκει τις ἐπαρκῆ παρὰ τῷ Εὐθυμίῳ Καστόρχῳ. «Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ περὶ τῶν καθιδρυτῶν καὶ πρώτων αὐτῆς διδασκάλων.» (Ἀθήναι 1847).

Ἐπίσης εἰς τὴν Δημητσάναν Κανδηλώρου (ὡς ἀνωτέρω σελ. 14-19). Ὡσαύτως ἐν σελίδι 40-41 τοῦ αὐτοῦ. Καὶ διάφοροι ἄλλοι ἀναφέρουσι σχετικὰ τινα π. χ. Προλεγόμενα Ι. Φιλήμονος, ὡς ἀνωτέρω σελ. γ'. σημειώσεις α'. — Φραντζῆ, Ἱστορία, ὡς ἀνωτέρω σελ. 83 σημ. 1. Ἱστορία Μ. Οἰκονόμου, (ὡς ἀνωτέρω) σελ. 868. Γορτυνία Κανδηλώρου, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 138-141. Τοῦ αὐτοῦ ἢ «Δημητσάνα καὶ ἡ Σχολὴ αὐτῆς» εἰς Ἀρχαδικὴν Ἐπετηρίδα, τευχ. β'. Ἀθήναι 1906, σελ. 40-42. Ἐπίσης Σάθα Νεοελληνικὴ Φιλολογία σελ. 626-629.

τιζόν τι ποσόν, προστεθὲν βεβαίως εἰς τὰς λοιπὰς εἰσφοράς. Τὰ χρήματα ὁμοῦ ταῦτα ὁ Ἀρχιερεὺς, « μετὰ καλὴν του εὐχαρίστησιν, ὡς λέγει τὸ χρεωστικὸν ὁμολόγον, καὶ διὰ ψυχικὴν του σῴτηριαν, τὰ ἀφιέρωσεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ κοινὸν σχολεῖον τῆς Χώρας, ὅπου ἐσύστησαν » οἱ δανεισθέντες τὸ ποσόν. Ταῦτα βεβαίως τὸ περισσῶθεν σχετικὸν ὁμολόγον.¹ Ἄλλη Σχολὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν Ἄργει, καὶ δὴ ἰδιωτικὴ τοῦ Ἀγαπίου Λεονάρδου, δὲν εἶναι μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον γνωστή.²

Ἦδη ὑπολείπεται νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ Ἀγαπίου τοῦ Παπαντωνοπούλου.

Ὁ διδάσκαλος οὗτος διηύθυνε τὴν Σχολὴν Δημητσάνης ἐπὶ 32 συνεχῆ ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1781 μέχρι τοῦ 1812, ὅτε ἀπέθανεν. Ἀποθανόντος τοῦ νεωτέρου τούτου Ἀγαπίου, ἦλθεν εἰς Δημητσάναν ἕξ Ἄργους ὁ πρεσβύτερος, ὅπως καὶ ἐνταῦθα διευθετήθη τὰ τῆς Σχολῆς, παραμείνας δ' ἐκεῖ ἐπὶ τινα χρόνον ἐπανῆλθεν εἰς Ἄργος, ὅπου ἀπέθανεν τῷ 1815 εἰς ἡλικίαν, ὡς πιστεύεται, 78 ἐτῶν.

Περὶ τοῦ Ἀγαπίου Παπαντωνοπούλου τούτου πιστεύουσιν, ὅτι ἀφοῦ ἐξέμαθε τὰ στοιχειώδη γράμματα ἐν Δημητσάνῃ, μετέβη εἰς Σμύρνην παρὰ τῷ Ἱεροθέῳ. Κατόπιν ἠκολούθησε, πάντως μετὰ τὸ ἔτος 1778, τὸν διδάσκαλόν του Γεράσιμον Γούναν, τὸν ἕτερον τῶν ἰδρυτῶν ὡς εἶδομεν τῆς ἐν Δημητσάνῃ Σχολῆς,³ εἰς Χίον, ὅπου, ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ τῆς Χίου, μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ὁ Γεράσιμος.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δὲν φαίνεται ὅπως ἐξηκριβωμένον, ὅτι ἐν Σμύρνη συνήντησεν αὐτὸν ὁ Ἀγάπιος Λεονάρδος, ὡς πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐγράφη, ἐκτὸς ἂν δεχθῶμεν, ὅτι ἐκ Χίου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γερασίμου, μετέβη ὁ Παπαντωνόπουλος εἰς Σμύρνην — ὅχι βεβαίως ὅπως σπουδασὴν πλέον — καὶ ἐκεῖθεν κατόπιν τῆς συνάντησός του μετὰ τοῦ Ἀγαπίου Λεονάρδου, τῷ 1780, ἀπεστάλη εἰς Δημητσάναν ὡς διευθυντὴς τῆς ἐκεῖ Σχολῆς. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ τὴν Δημητσάναν, ἀκολουθῶν τὴν παράδοσιν, ἐκάρι μοναχὸς ὁ Ἀντώνιος καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀγάπιος.⁴ Μέχρι τοῦδε ἐν τούτοις τὸ ὄνομα τοῦ Παπαντωνοπούλου δὲν εἶναι μεταξὺ τῶν γνωστῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς Σμύρνης καὶ Χίου.⁵

* *

Εἰς τὸ Ἄργος διαμένων χάριν τῶν σπουδῶν του ὁ Γερμανὸς ἐξετιμήθη, φαίνεται, διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ προσελήφθη ὡς γραμματεὺς παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Ναυπλίου καὶ Ἄργους Ἰακώβου,⁶ διατελέσαντος Μητροπολίτου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1787 μέχρι τοῦ ἔτους 1800.

¹ Τὸ ὁμολόγον τοῦτο μετὰ πλήθους ἄλλων ἱστορικῶν ἐγγράφων ἐκ τοῦ Ἀρχείου Δ. Πετρούκα ἐδωρήσατο ὁ Δ. Βαρδουνώτης, ταξινομήσας αὐτὰ πρότερον χρονολογικῶς, εἰς τὴν Ἱστορικὴν καὶ Ἑθνολογικὴν Ἑταιρείαν τῆς Ἑλλάδος.

² Τὸ κοινοτικὸν τοῦτο σχολεῖον Ἄργους ἔκειτο κατὰ τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς σήμερον δημοτικῆς πλατείας, πλησίον καὶ Ν. τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (Ἡμερ. Ἄργους ὡς ἀνωτέρω σελ. 68.)

³ Καστόρη ὡς ἀνωτέρω σελ. 14. Τὸ ἀναγραφόμενον παρ' αὐτοῦ καὶ παρ' ἄλλων, ὅτι ὁ Γούνας διηύθυνεν ἢ ἀπλῶς διηυθέτησε τὰ τῆς Σχολῆς Χίου ἀποκροῦνται παρὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν. Ἰδίως ὁ κ. Π. Ζερλένης, ἐν ἀνακρινώσει του εὐγενῶς παρεχομένη ἡμῖν καὶ ἐξηγμένη ἐκ τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματός του: « Περὶ τῆς ἐπὶ Ὀσμανιδῶν παιδείας ἐν Χίῳ », οὔτε ὅτι ἐδίδαξε κἂν ἐν Χίῳ ὁ Γούνας δέχεται.

⁴ Καστόρη ὡς ἀνωτέρω σελ. 16.

⁵ Ὁ Κανδηλώρος εἰς τὴν Γορτυνίαν (ὡς ἀνωτέρω σελ. 140) θέλει τὸν Παπαντωνόπουλον μαθητὴν τῆς Σχολῆς Χίου, ἐν δὲ τῇ Δημητσάνῃ (ὡς ἀνωτέρω σελ. 16) μαθητὴν τῆς Σχολῆς Σμύρνης.

⁶ Ὁ Λαμπρινίδης σημειοῖ (Μιχ. Γ. Λαμπρινίδου. Ἡ Ναυπλία — ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς — ἱστορικῆ

Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἔτος ἰδρύσεως τῆς ἐκεῖ Σχολῆς ἐδέχθημεν τὸ 1790 καὶ ὁ Γερμανὸς εἰς Σμύρνην μετέβη, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, πρὸ τοῦ 1797, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸν Γερμανὸν ἀπὸ τοῦ 1791 - 1796, τὸ πρῶτον ὡς σπουδαστὴν ἐν Ἄργει καὶ κατόπιν ὡς γραμματεῖα τοῦ Μητροπολίτου Ἰακώβου.

Ὁ Μητροπολίτης οὗτος ὀνομάζετο Ἰακώβος Ἀρμόγαβλης-Γαλάτσης,¹ ἀνῆκε δὲ εἰς διακεκριμένην οἰκογένειαν τῆς Καλαμάτας καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Δημητσάνῃ. Ἱερομόναχος ὢν ἐξελέγη τὸ πρῶτον Μητροπολίτης Ὠλένης κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1777 διατελέσας ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1787, ὅτε προήχθη εἰς Μητροπολίτην Ναυπλίου καὶ Ἄργους, τῆς Μητροπόλεως Ὠλένης ἐνωθείσης τῇ τῶν Παλαιῶν Πατρῶν. Ὁ Ἰακώβος ἀπέθανεν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1800, διάδοχος δὲ αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ Γεράσιμος.²

Παρὰ τῷ Ἰακώβῳ γραμματεῦσαν ὁ Γερμανὸς φαίνεται ὅτι ἐκάρι μοναχὸς καὶ ἐχειροτονήθη διάκονος, μετονομασθεὶς ἀπὸ Γεωργίου, Γερμανός.³

Γενόμενος κληρικὸς ὁ Γερμανὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λησμονήσῃ ὅτι ὑπῆρχε πον Ἀρχιερεὺς, ὁ μέγας συμπολίτης του Γρηγόριος, ὁ Ἐθνομάρτυς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε', Μητροπολίτης ὢν τότε Σμύρνης.⁴

μελέτη. Ἀθῆναι 1898) σελ. 354 σημ. 1, ὅτι ὁ Ἰακώβος ἦτο ἐκ Δημητσάνης καὶ ὅτι εἶχε χειροτονήσῃ εἰς Ναύπλιον διάκονον αὐτοῦ τὸν συμπολίτην καὶ πιθανῶς ἀνεψιὸν του Γερμανόν. Ταῦτα εἶναι ἀνακριβῆ.

¹ Ἀσφαλεῖς περὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πατρίδος τοῦ Μητροπολίτου τούτου πληροφορίας εὐρίσκομεν εἰς τὸ Ἀργολικὸν Ἡμερολόγιον (ὡς ἀνωτέρω σελ. 98), παρεχομένης ὑπὸ τοῦ ἱστοριδίου κ. Δ. Δουκάκη εἰς τὴν διατριβὴν αὐτοῦ « Ἐπίσκοποι Ἄργους καὶ Ναυπλίας » (σελ. 96 - 99) συμπληρωθείσας διὰ προφορικῆς τοῦ ἰδίου ἀνακρινώσεως.

² Τὰς ἀθεντικὰς ταύτας πληροφορίας ὀφείλομεν εἰς τὸν ἄλλοτε Ἀρχιεπιφύλακα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἀρχιμανδρίτην κ. Χριστοφόρον Κνήτην καὶ ἤδη Ἐπίσκοπον Σταυρουπόλεως.

³ Τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀσφαλές. Ἀκριβῶς ὁμοῦ ὁ χρόνος καθ' ὃν ἔλαβε τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀγνοεῖται μέχρι τοῦδε. Ὁ Ι. Φιλήμων εἰς τὰ Προλεγόμενά του (ὡς ἀνωτέρω σελ. γ') λέγει ἀπλῶς, ὅτι ἐχειροτονήθη διάκονος τοῦ Μητροπολίτου Ναυπλίου Ἰακώβου. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Αἰνιᾶν (Βιογραφία ὡς ἀνωτέρω σελ. 5.) Ὁ Πονκεβίλ εἰς τὴν Ἱστορίαν του (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Π. σελ. 307) σημειοῖ, ὅτι μετέβη παρὰ τῷ Μητροπολίτῃ Ἄργους, οὕτως ὑπῆρχε γραμματεὺς μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μητροπολίτου τούτου, ὅπερ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀκριβές, διότι ὁ Μητροπολίτης ἀπέθανεν τῷ 1800, καὶ ὁ Γερμανός, ὡς θὰ ἴδωμεν, εὐρίσκετο εἰς Σμύρνην παρὰ τῷ Γρηγορίῳ πρὸ τοῦ 1797. Ὁ Γούδας σημειοῖ, ὅτι στερούμενος ὁ Μητροπολίτης Ἰακώβος Γραμματέως ἐξήτησε τοιοῦτον ἐκ Δημητσάνης, ὅπου ὁ διδάσκαλος Γεώργιος Χατζῆ Ἀγάπιος (!) ἀπέστειλε τὸν Γεωργίου Κοτζᾶν, εἰς ὃν μετὰ τινος μῆνας προέτεινε ὅπως τὸν χειροτονήσῃ Διάκονον (Γούδας ὡς ἀνωτέρω σελ. 92 - 93.) Ὁ Κανδηλώρος εἰς τὴν Δημητσάναν (ὡς ἀνωτέρω σελ. 91) ἀναγράφει ἐπίσης, ὅτι ὁ Ἀργολίδος Ἰακώβος ἐξήτησε γραμματεῖα καὶ ἐπέμφθη πρὸς αὐτὸν ὁ Γερμανὸς ὑπὸ τοῦ Ἀγαπίου, καὶ ὅτι ὁ Μητροπολίτης οὗτος εὐθὺς τὸν ἀνέδειξε διάκονον, μετονομάσας Γερμανόν· ὁ αὐτὸς εἰς τὸν Γρηγόριον Ε' (ὡς ἀνωτέρω σελ. 22) σημειοῖ, ὅτι ἀφοῦ ἐμαθήτευσεν εἰς Δημητσάναν, μετέβη εἰς Ἄργος πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, προσληφθεὶς συγχρόνως ὡς γραμματεὺς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ναυπλίας Ἰακώβου. Ὁ Παπούλας τέλος (ὡς ἀνωτέρω σελ. 9) ὅτι μετέβη ὁ Γερμανὸς εἰς Ἄργος, ἐκεῖ δὲ ἐχειροτονήθη Διάκονος.

⁴ Ὁ Γρηγόριος ἐγένετο Μητροπολίτης Σμύρνης τὴν 1 Αὐγούστου 1785 καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του, ἐπανελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Σμύρνην, τὴν 14 Ὀκτωβρίου 1785 (ἴδε Κανδηλώρου Γρηγόριος Ε'. ὡς ἀνωτέρω σ. 11.) Διετέλεσε Μητροπολίτης Σμύρνης μέχρι τῆς 1 Μαΐου 1797, ὅτε ἀνυψώθη εἰς Πατριάρχην καὶ ἀνεχώρησε διὰ Κωνσταντινούπολιν, ἀφίκομενος ἐκεῖ τὴν 9ην Μαΐου 1797 (Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες (εἰδήσεις ἱστορικαί, βιογραφικαὶ περὶ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέχρις Ἰωακείμ Γ'. 36 - 1884) ἐν Κωνσταντινουπόλει [1890] σελ. 675 - 676).

Μετέβη λοιπόν παρ' αὐτῶ, πάντως ὡς εἵπομεν πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ ἔτους 1797, καὶ παρέμεινε πλησίον του ὡς Διάκονος. Ἐν μετέβη ἐξ ἰδίας ἀποφάσεως ἢ κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Γρηγορίου καὶ συγκαταθέσεως τοῦ Ἰακώβου, ἀφοῦ ἢ μετάβασίς του ἐγένετο πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰακώβου, δὲν ἐξακριβοῦται τὸ ὅτι ὅμως ἔφυγε κρύφα ἐκ Ναυπλίου, ὅπως θέλουσι τινες, δὲν φαίνεται σύμφωνον πρὸς τὸν χαρακτήρα του.¹

Ἐγράφη δηλαδή,² ὅτι εἰς τὸν Γερμανὸν ἐφάνη μικρὰ ἢ Ἀργολίς «ὄθεν μᾶ τῶν ἡμερῶν ἐγένετο ἄφαντος ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀκουσίως τοῦ γέροντος αὐτοῦ καὶ κατέφυγεν εἰς τινὰ ἄνω τῆς πόλεως τοῦ Ἄργους Μονῆν. Πλοίου δὲ ἐκπλέοντος τότε ἐκ τῶν Μύλων τῆς Ἀργολίδος εἰς Ὑδραν ἐπεβιβάσθη ἐν αὐτῷ ὁ Γερμανὸς καὶ δι' ἐτέρου ἐξ Ὑδρας ἀπῆλθεν εἰς Σμύρνην,» προσελθὼν εὐθὺς εἰς τὸν Γρηγόριον, ὅστις τὸν προσέλαβεν ὡς Διάκονόν του, ἀγαπήσας αὐτὸν ὡς ἴδιόν του υἱόν. Ἡ φυγὴ αὕτη τοῦ Γερμανοῦ, παρ' ἐνὸς μόνον ἐκ τῶν βιογράφων του μνημονευομένη, δὲν εἶναι πιθανή, ὡς ἀπάδουσα, ὡς εἵπομεν, πρὸς τὸν νομοταγῆ χαρακτήρα τοῦ Γερμανοῦ καὶ πρὸς τὰς αὐστηρὰς ἀρχὰς τοῦ Γρηγορίου, μὴ ἐπιτροπομένου εἰς αὐτὸν νὰ δεχθῆ δραπετὴν ἄλλου Μητροπολίτου, ὅσον συμπαθῶς καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι διέκειτο πρὸς τὸν δραπετὴν αὐτόν.

Ὅπωςδὴποτε δεχόμεθα τὸν Γερμανὸν εἰς Σμύρνην, ὡς Διάκονον τοῦ Γρηγορίου, μέχρι τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς Πατριάρχην.³

Ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Γρηγορίου διὰ Κωνσταντινούπολιν περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου 1797, συναπῆλθεν, ὡς φαίνεται καὶ ὁ Γερμανὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, προαχθεὶς μάλιστα, ὡς πιστεύεται, καὶ εἰς Ἀρχιδιάκονον.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, ὡς ἐγράφη πολλάκις, ὁ Γερμανὸς εἰργάσθη πρὸς περισυλλογὴν τῶν στοιχείων, ἐφ' ὧν ἐστηρίζοντο τὰ προνόμια, τὰ ἐξασφαλίζοντα τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν σχετικὴν ἀκμὴν τῶν ἀνά τὴν Πελοπόννησον ἰδίως Μονῶν. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ὅμως ἦτο ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῶσι δι' ἐπιτοπίου ἐρεῦνης. Ὡς ἐκ τούτου, ὡς ἐγράφη, ἀπεστάλη Ἐξαρχικῶς εἰς Πελοπόννησον. Ἀλλὰ πότε ἀπεστάλη; πόσον διέμεινεν; ἢ σπουδαιότατη ἀποστολὴ αὕτη ἀνετέθη εἰς μόνον αὐτὸν ἢ καὶ εἰς ἄλλους;

Περὶ πάντων τούτων σιωπῶσιν οἱ βιογράφοι τοῦ Γερμανοῦ, περιοριζόμενοι εἰς τὸ νὰ πιστεύωσιν, ὅτι ἔκτοτε ἤρχισε νὰ σχηματίζεται ἢ ἀγαθὴ περὶ αὐτοῦ φήμη ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ὅτι ὅταν, περατώσας τὴν ἀποστολὴν του, ἐπανῆλθεν ὁ Γερμανός, ὁ Πατριάρχης καὶ προστάτης του Γρηγόριος ὁ Ε' ἦτο ἤδη ἐξόριστος εἰς Ἅγιον Ὄρος.⁴

¹ Ὁ Πουκεβίλ, ὡς εἶδομεν, εἰς τὴν ἱστορίαν του πιστεύει, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰακώβου μετέβη ὁ Γερμανὸς εἰς Σμύρνην (ὡς ἀνωτέρω Τ. Π. σελ. 307) προτραπεὶς εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ συμπολίτου του Γρηγορίου. Ἐπίσης ὁ Ἰ. Φιλήμων (Προλεγόμενα ὡς ἀνωτ. σ. δ') δέχεται, ὅτι ἀποβιώσαντος τοῦ Ἰακώβου μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Γερμανός. Ἐπίσης ὁ Αἰνιάν (ὡς ἀνωτέρω σ. 5) ὅτι μετέβη εἰς Σμύρνην ὁ Γερμανός, ἀποθανόντος τοῦ Ἰακώβου. Ὁ Θεωμόπουλος πάλιν (Ἱστορία Πατρῶν ὡς ἀνωτέρω σ. 409) δέχεται, ὅτι μετέβη ἐκ Ναυπλίου ἀπ' εὐθείας εἰς Κωνσταντινούπολιν· τὸ αὐτὸ δέχεται καὶ ὁ Λαμπρινίδης (ὡς ἀνωτέρω σ. 354, σημ. 1). Ὁ Κανδηλώρος εἰς τὴν Δημητσάναν (ὡς ἀνωτέρω σ. 91) σημειοῖ ἀπλῶς, ὅτι μετέβη ὁ Γερμανός εἰς Σμύρνην χάριν εὐρύτερων σπουδῶν, προσθέτων εἰς τὸν Γρηγόριον Ε' (σελ. 22), ὅτι μετεκλήθη ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου εἰς Σμύρνην ἐκ Ναυπλίου. Ἀτυχῶς δὲν σημειοῖ πόθεν ἐξάγει τοῦτο.

² Γούδα (ὡς ἀνωτέρω, σελ. 93-94.)

³ Περὶ τῆς βραχείας ταύτης τοῦ Γερμανοῦ διαμονῆς εἰς Σμύρνην οὐδεμίαν μέχρι τοῦδε ἀνεύρομεν πληροφορίαν.

⁴ Ὁ Ἰ. Φιλήμων εἰς τὰ Προλεγόμενά του (ὡς ἀνωτέρω σελ. δ') δέχεται, ὅτι «ἀπεστάλη εἰς Πελοπόννησον ὡς Ἐξαρχος κατὰ τὸ

Ἄλλ' ἢ πρώτη Πατριαρχία τοῦ Γρηγορίου διήρκεσεν, ἀπὸ τῆς 1 Μαΐου 1797 μέχρι τῆς 19 Δεκεμβρίου 1798. Ὡστε πάντως κατὰ τὸ βραχὺ αὐτὸ διάστημα θὰ ἀνεχώρησεν ὁ Γερμανός διὰ τὴν Πελοπόννησον, θὰ ἐπανῆλθε δὲ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐξορίας τοῦ Πατριάρχου.¹

Ἐν Πελοποννήσῳ οὔτε ἔγγραφόν τι οὔτε παράδοσιν περὶ τῆς Ἐξαρχίας τοῦ Γερμανοῦ κατορθώσαμεν νὰ εὑρωμεν.²

Ἐπίσης ματαία ἀπέβη καὶ ἡ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἔρευνα.³

[Ἐπεται συνέχεια]

“ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΑΝ,”*

«Ἐπειδὴ πιθανὸν εἶναι τὸ παρὸν θέρος νὰ φημισθῆ διὰ περιστατικά οὐσιωδέστατα ὡς πρὸς τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθέρωσιν, ἢ νὰ φέρῃ τὴν δλόκληρον καταστροφὴν τῶν κατοίκων τοῦ Μωρέα καὶ τῶν γειτόνων Ἐπαρχιῶν, δικαιοτάτον εἶναι διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὁποῦ τόσον δυσέλιπτον ἀγῶνα, ὄχι μόνον διὰ ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ ζωὴν, ἀγωνίζονται σήμερον, νὰ γίνουν εἰς τὸ Κοινὸν γνωστά ὀλίγα τινὰ ἰδιαίτερα τῆς ἀλώσεως τῆς Τριπολιτσᾶς· συμβάν, παρ-

1800.» Ἀλλὰ τότε ἦτο Πατριάρχης ὁ Νεόφυτος, πατριαρχεύσας τὸ Βον, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1798 μέχρι τοῦ ἔτους 1801, ὅτε τὸν διαδέχεται ὁ Καλλίνικος, πατριαρχεύσας τὸ Ἄον ἀπὸ τοῦ 1801 μέχρι τοῦ 1806. Ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς Πατριάρχαι οὗτοι εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τῶν Μονῶν, ὁ τελευταῖος μάλιστα εἰδικῶς καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μονῆς τῆς Λαύρας (Γεδεῶν ὡς ἀνωτέρω σ. 677-680). Ὁ Αἰνιάν δέχεται ὠρισμένως, ὅτι ἡ ἀποστολὴ ἐγένετο παρὰ τοῦ Γρηγορίου καὶ ὅτι μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἀποστολῆς του, ὁ Γρηγόριος ἦτο ἤδη ἐξόριστος, (ὡς ἀνωτέρω σελ. 6). Τὰ αὐτὰ δέχεται καὶ ὁ Κανδηλώρος εἰς τὴν Δημητσάναν (ὡς ἀνωτέρω σ. 91), προσθέτων τὴν βεβαίωσιν, ὅτι ἡ ἀποστολὴ του ἐπέτυχε πληρέστατα. Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ εἰς τὸν Γρηγόριον Ε' (ὡς ἀνωτέρω σ. 39). Εἰς τὸν Γρηγόριον ἀποδίδει τοῦτο καὶ ὁ Γούδας, προσθέτων, ὅτι ἐξήτησε παρὰ τῆς Πύλης καὶ νέα ἐπικυρωτικά ἔγγραφα (ὡς ἀνωτέρω σ. 94-95).

¹ Ἡ δευτέρα Πατριαρχία τοῦ Γρηγορίου ἄρχεται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου 1806 καὶ περατοῦται τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1808, ὅτε παρητήθη καὶ ἀπεσύρθη εἰς Πρίγκηπον, ἐξορισθεὶς ἐκεῖθεν πάλιν εἰς Ἅγιον Ὄρος· ἡ δὲ τρίτη Πατριαρχία ἄρχεται τὴν 14 Δεκεμβρίου 1818 (τὴν 19 Ἰανουαρίου 1819 ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν) καὶ καταλήγει κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ μαρτυρίου του, δηλ. τὴν 10 Ἀπριλίου 1821 (ὄρα Γεδεῶν ὡς ἀνωτέρω σελ. 680 καὶ 684). Ὡστε κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Γερμανοῦ ὡς Μητροπολίτου, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1806, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, δὲν ἦτο Πατριάρχης ὁ Γρηγόριος.

² Ὁ Ἠγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κ. Γερμανὸς Παναγιωτόπουλος, φιλοφρόνως γράφων ἡμῖν ἐκ Καλαβρυτῶν τὴν 1 Ἰανουαρίου 1911, ἀπαντᾷ ὅτι «οὐδεμία σχετικὴ πληροφορία οὔτε ἔγγραφος οὔτε ἐκ παραδόσεως ὑπάρχει.» Ἐπίσης ὁ Ἠγούμενος τῆς Μονῆς Ταξιαρχῶν κ. Πανάρετος Κωνσταντινίδης φιλοφρόνως γράφων ἡμῖν ἐκ τῆς Μονῆς αὐτοῦ (29 Δεκεμβρίου 1910) σημειοῖ: «οὐδεμία ἔγγραφος ἢ προφορικὴ πληροφορία διασώζεται ἐνταῦθα, περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Γερμανοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Πελοπόννησον κλπ.» Τέλος ὁ Ἠγούμενος τῆς Ἀγίας Μονῆς Λαύρας ἔρχεται καλὸν νὰ μὴ ἀπαντήσῃ. Ἐθεωρήσαμεν μάταιον ν' ἀπεθυνθῶμεν καὶ πρὸς ἄλλας Μονάς.

³ Ὁ διαπρεπὴς Ἐπίσκοπος Σταυρουπόλεως κ. Χριστοφόρος ἐν ἀνακοινώσει του πρὸς ἡμᾶς σημειοῖ, ὅτι «διερευνήσας πάντα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οὐδαμῶς ἀπήνησεν ὅτι ἀπεστάλη Ἐξαρχικῶς εἰς Πελοπόννησον ὁ Γερμανός.» Ὁ Ἅγιος Σταυρουπόλεως ὅμως προσθέτει ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς ἀνακοινώσει του καὶ τὰ ἐξῆς ἄξια σημειώσεως: «τῷ 1803, Ἰουλίῳ 10, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Ἐξαρχοῦ ἐστάλη ὁ Σταγών, εἰς τὸν ὁποῖον δις ἐξεφράσθη ἡ εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἐπὶ τῇ ἐπιτυχεῖ διεξαγωγῇ τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐντολῆς.»

* Ἐκθεσις κυκλοφορήσασα τῷ 1822 Ἑλληνιστὶ καὶ Ἀγγλιστί.

δησιασμένον κατ' ἀρχάς μὲ τόσον ἀποτρόπαιον χρώμα, ὥστε νὰ προξενήσῃ εἰς πολλῶν νοῦν αἰσθήματα ὄχι φιλικὰ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Τοιαῦτα αἰσθήματα ἐλπίζομενον εἶναι νὰ μὴν ὑπάρχουν πλέον ἐπροξενήθησαν ἀπὸ τὴν ἰδέαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπάτησαν συνθήκας, ὁποῦ μὲ τοὺς Τούρκους ἔκλεισαν, καὶ ἀκολούθως ἐφόνευσαν τοὺς ἐχθρούς των, ἀπατῶντές τους ἄπιστα. Εἶναι ἤδη πολλὰ καλὰ γνωστόν, ὅτι δὲν ἔγινε καμμία ποτὲ *Συνθήκη Ἑλλήνων πρὸς Τούρκους κατὰ τὴν Τριπολιτσάν*. Ἡ χώρα αὕτη ἐπάρθηκε μ' ἐξάφνισμα, σχεδὸν καθὼς τὸν παλαιὸν καιρὸν ἡ Σικυῶν καὶ ἡ Κόρινθος καὶ εἰς τὴν σύγχυσιν, ἀποτέλεσμα φυσικὸν τοιαύτης περιστάσεως, ἀδιάκριτος σφαγμὸς ἐστάθηκε τὸ παρεπόμενον, ἐν μέρει μὲν διὰ τὴν ἀηλιτισμένην καὶ ἀτακτὸν ἀντίστασιν τῶν Τούρκων (τῶν ὁποίων ἡ φωτιά ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ἀπὸ τὰ δώματα κ.τ.λ. ἦτον ὀλεθριωτάτη εἰς τοὺς Ἕλληνας), πρὸ πάντων ὁμως ἀπὸ δίψαν ἐκδικήσεως διὰ τὸν φόνον τῶν Ἀρχιερέων καὶ προεστώτων, ὁποῦ εὐρίσκονται ἐκεῖ κρατημένοι ἐνέχυρα.

Ἡ Τριπολιτσά ἐκυριεύθη μὲ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Οἱ Τούρκοι ἀηλιτισμένοι νὰ εἰμπορέσουν νὰ βασταζθοῦν μέσα εἰς τὴν χώραν, ὑποφέροντες καὶ πολὺ ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῆς, νεροῦ, ἀπὸ νόσους καὶ τὴν φωτιάν τῶν πολιορκουμένων, ἄρχισαν νὰ στοχάζονται νὰ ἔλθουν εἰς συνθήκας. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐναντία γινῶμαι ἐβασίλευαν εἰς τὰς βουλὰς των, πολλάκις καὶ ἔκοψαν τὰς πραγματείας μὲ τοὺς Ἕλληνας, καὶ εὐρίσκοντες ἐλπίδος ζώπυρον εἰς τὸν Τούρκικον Στόλον, ὁποῦ ἐπλησίαζεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον, νὰ τοὺς δώσῃ βοήθειαν, ἐμάκρυναν τὴν ἀντίστασίν των, καὶ μὲ παντοίας προφάσεις ἀπέφυγαν νὰ φέρουν εἰς τέλος τὰ πραγματευόμενα. Ἐν τοσοῦτῳ, οἱ Ἀρβανῖται, κάμνοντες χωριστὸν συμβιβασμὸν, ἀπὸ τὴν πόλιν ἐπέρασαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Στρατόπεδον, ὅπου ἐφοδιασθέντες μὲ ζωοτροφίας, ἐπῆραν τὸν δρόμον τῆς Βοστίτσας ὑπὸ ἑλληνικῆς φυλακῆς ὁδηγίαν, καὶ ἀπεκεῖ πλεύσαντες, ἐπέστρεψαν εἰς τὸν τόπον των. Πολλοὶ Τούρκοι, μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιὰ των, ἀφῆκαν καὶ αὐτοὶ τὴν Τριπολιτσάν, καὶ ἦλθαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Στρατόπεδον, ὅπου ἔμειναν κρατημένοι. Ἀλλὰ τῆς χώρας ἡ μοῖρα ἔφθασε πλέον ὀγλίγορα ἐξ αἰτίας τῶν ἰδίων Τούρκων καὶ ἡ περιγραφή εἶναι ἀπλῶς ἡ ἐξῆς. Μερικοὶ Ἕλληνες στρατιῶται ἐπλησίασαν εἰς τὸ τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως μὲ καλὰθια ἀπ' ὀπωρικὰ οἱ φύλακες Τούρκοι, ἀπ' ὄρεξιν νὰ τ' ἀπολαύσουν, τοὺς ἐβοήθησαν ν' ἀναίβουν αὐτοὺς ἠκολούθησαν ἄλλοι τὰ ὀλίγα αὐτὰ παλληκάρια, ἀφ' οὗ ἀνέβηκαν μιὰν φορὰν τὸ τεῖχος, ἔγειναν κύριοι ἐνὸς Πύργου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξάπλωσαν τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν. Εὐθὺς ὁποῦ ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Στρατόπεδον ἐφάνηκεν ἡ Σημαία κυματίζουσα ἐπάνω εἰς τῆς Τριπολιτσᾶς τὸν Πύργον, τὸ ὅλον στρατεύμα ὤρμησαν εἰς ἔφοδον, καὶ ἐβίασαν τὰ τεῖχη ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Τῶν Ἑλλήνων ὁ θυμὸς, φλογόμενος ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω περιστάσεις, ἡ ἐκδικήσις των δὲν ἠσύχασε, πρὶν γίνῃ μεγάλος σκοτωμὸς Τούρκων. Ἐνταῦθ, λόγος εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατεύμα διαδίδεται, ὅτι ὁ Τουρκικὸς Στόλος ἔβγαλε μεγάλον σῶμα στρατιωτῶν εἰς τὰ παραθαλάσσια, καὶ ἤρχοντο βιαστικά νὰ κτυπήσουν τὸ στρατεύμα ἐμπρὸς εἰς τὴν Τριπολιτσάν τότε τὰ πρὸς σωτηρίαν ὑπαγόρευσαν ὅτι πολλάκις ἐστάθηκε συγχωρημένον εἰς πολέμου καιρὸν παρὰ τοὺς βαλμένους κανόνας οἱ Ἕλληνες στρατιῶται, ἤδη νικηταὶ εἰς μιὰν μάχην, καὶ ἐτοιμαζόμενοι διὰ μιὰν ἄλλην, ἀκολούθησαν τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατεύματος ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ νικητοῦ Μονάρχου του κατὰ τὴν περιφρημον μάχην τοῦ Ἀγγλικούτ. Ἀρχισαν τῶν εἰς τὸ στρατόπεδον των κρατημένων Τούρκων τὸν σκοτωμὸν, τὸν

ὁποῖον ὁμως ὁ ἐπαινετὸς τῶν ἀρχηγῶν τῶν ζῆλος ἐσταμάτησεν, εὐθὺς ὁποῦ ὁ λόγος τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Τούρκικου στρατεύματος ἐμαθητεύθηκε νὰ ἦναι χωρὶς βάσιν.

«Οἱ φίλοι τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας θέλουν ἀναγνώσει μ' εὐχαρίστησιν τὴν ἔκθεσιν ταύτην, οὔτε θέλουν παραβλέπει τόσον ἱερὰ δίκαια ἐξ αἰτίας τῶν αἰσθημάτων, ὁποῦ διὰ τοὺς Ἕλληνας ἔλαβαν ἀπὸ τὴν ἐσφαλμένην ἰδέαν, ὅτι ἐπαράβηκαν συνθήκας. Ἄν παραβάσεως τοιαύτης ἦσαν ὑπεύθυνοι, ἠθέλαν εἶναι ἄξιοι τῆς κατακρίσεως κάθε φαρτρίας καὶ κάθε ἔθνους. Ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν δὲν εἶναι καμμία ἀμφιβολία διὰ τὸ πρᾶγμα.

«Ἄς κυττάξωμεν τώρα μιὰν στιγμὴν τῶν Τούρκων τὸ φέροσιμον πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ ἐκεῖ θέλομεν εἶρει κατάλογον ἀπανθρώπου βαρβαρότητος, ἱκανῆς νὰ ἐρεθίσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν πλέον τρομερὰν ἀνταπόδοσιν. Οἱ Τούρκοι εἰς τὰς Πάτρας, πρὶν οἱ Ἕλληνες κάμουν τὸ παραμικρότατον ἐχθρικὸν κίνημα, ἄρχισαν ἐναντίον των πόλεμον πανωλεθρίας, φονεύοντες πλήθη Χριστιανῶν, καὶ καίοντες τὰς οἰκίας των. Ὁ Κεχαγιάς τοῦ Χουρσίτ Πασιά, Διοικητοῦ τοῦ Μωρέα, ἔκανεσ πλῆθος χωριῶν, ὑπάγοντας διὰ τὴν Τριπολιτσάν, καὶ ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ σπαθὶ ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ὁποῦ ἦρε μέσα, ἢ εἰς τὸν δρόμον του, χωρὶς νὰ εὐσπλαγχνισθῇ ἄνδρας, γυναῖκας, ἡλικίαν. Κλεισθεὶς εἰς τὴν Τριπολιτσάν, ἔγινεν ἔνοχος δόλου, τοῦ ὁποίου παράδειγμα οὐδ' εἰς αὐτὰ τὰ Τούρκικα χρονικὰ εὐρίσκειται. Διὰ προσταγῆς τοῦ βαρβάρου τούτου ἔνδεκα Ἀρχιερεῖς, καὶ ἀκόμη μεγαλύτερος ἀριθμὸς Προεστώτων ἐθανατώθησαν κατ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἔλεγε νὰ πραγματεύεται μὲ τοὺς πολιορκουήτας. Ἴσως ἐρωτήσῃ τινὰς πῶς τόσοι Ἀρχιερεῖς καὶ Προεστώτες εἰς τὴν Τριπολιτσάν; ἡ ἀπόκρισις θέλει δείξει τὸ φέροσιμον τῶν Τούρκων, ἀκόμη ἀπανθρωπότερον οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Προεστώτες τῶν Ἑπαρχιῶν ἐκαλέσθησαν διὰ προσταγῆς τοῦ Πασιά εἰς τὴν Τριπολιτσάν, πρὶν ἢ ἐπανάστασις γίνῃ διόλου γενική, διὰ νὰ σκεφθοῦν τρόπους εἰς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας τοῦ τόπου. Ἦλθαν εἰς τὴν Τριπολιτσάν, δυνατὰ ἐμπιστευμένοι εἰς τὴν ἀθωότητά των καὶ εἶναι πολλὰ καλὰ γνωστόν, ὅτι δὲν ἤξευραν τίποτε ἀπὸ τὰ περιστατικά, ὅπου ἔφεραν τοῦ Ὑψηλάντη τὴν ἐπανάστασιν, ἢ ἀπὸ ἐκείνην, ὁποῦ τὴν ἀκολούθησε, καὶ τῆς ὁποίας αἰτία ἐστάθηκεν ὁ σκοτωμὸς τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Κορυφαίων τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, ὁ χαλασμὸς τῶν Ἐκκλησιῶν κτλ. Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Προεστώτες ἐσυνάχθησαν εἰς τὴν Τριπολιτσάν, εὐπειθεῖς εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ Πασιά καὶ ἐκεῖ, καθ' ὃν καιρὸν ἔβαλλαν τὰ δυνατὰ των, γινόμενοι μεσῖται μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν ὁμογενῶν των καὶ τῶν τυράννων των, ὅλοι ὁμοῦ ἐκατασφάγησαν ἀπὸ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς κακούργους, διὰ τῶν ὁποίων τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύοντο. Τὸ τραγικὸν τοῦτο συμβάν ἔγινε γνωστὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐν ᾧ ἔμβαιναν εἰς τὴν Τριπολιτσάν καὶ οὕτως ἀφρίζοντες ἀπὸ θυμὸν δυσκολοκράτητον, ἐκδικήθησαν (ὡς κάθε ἄλλο στρατεύμα ἠθέλε κάμει) τὸ αἷμα τῶν φονευθέντων Ποιμένων καὶ ἀδελφῶν των μὲ τὸν σκοτωμὸν κάμποσων χιλιάδων Τούρκων. Ἀλλὰ, μὲ ὅλην τὴν δίψαν τῆς ἐκδικήσεως, ἐπτακόσσια Τούρκικα οἰκία ἐφυλάχθησαν, ἔξω ἀπὸ τὰς οἰκίας καὶ τὰ χαρέμια τοῦ Χουρσίτ Πασιά καὶ ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ βδελυροῦ Κεχαγιά του, ὁποῦ ἔκανεσ τὰς πόλεις Πάτρας, Κόρινθον, Ἄργος καὶ Βοστίτσαν, καὶ διὰ προσταγῆς τοῦ ὁποίου τόσαι χιλιάδες Ἕλληνες ἀφανίσθησαν.

«Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπολιτσᾶς ἡ Κόρινθος ἐπαρὰ δόθηκεν εἰς τοὺς Ἕλληνας μὲ συνθήκην, καὶ ἡ συνθήκη ἐβλήθηκε πιστὰ εἰς πρᾶξιν μὲ ὅλας τὰς φρικτὰς ἀπανθρω-

πότητας, ὅπου πρὸ ὀλίγου οἱ Τούρκοι ἔκαμαν εἰς τὴν δυστυχισμένην ὑπόθεσιν τῆς Κασσιάνδρας, ὅπου κρεμάσαντες εἰς δένδρα ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδιῶν κάμποσας ἑκατοστάς, ἐπεροῦσαν τὸν καιρὸν διὰ μερικὰς ἡμέρας, πυροβολοῦντες τοιαῦτα θύματα Τούρκικης ἀγριότητος. Ἄν οἱ Ἕλληνες, ἐπάνω εἰς τὴν θέρμην τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἐν ᾧ ἐσύροντο εἰς μανίαν ἀπὸ τὸν ἐρεθισμόν, ὅπου οἱ Τυραννοὶ τῶν τοῦς ἔδωκαν (Τύρανοι οἱ πλέον μωσαροὶ καὶ αἰμοβόροι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους) ἐστάθησαν σκληροί, καταχρώμενοι τὴν νίκην τῶν, ἢ συνθήκη τῆς Κορίνθου, καὶ ὁ Ἔρανος, ὅπου εἰς τὸ Μεσολόγγι ἐσυνάχθηκε δι' ἀντίληψιν καὶ σκέπην τῶν ὄρφανῶν ὅσων Τούρκων ἐσκοτώθησαν, ἀρκετὰ δείχνουν, ὅτι, ἐν καιρῷ συλλογισμοῦ, εἶναι εὐσπλαγχοὶ καὶ φιλόανθρωποι, καὶ ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, διὰ τὴν ὁποίαν τόσον ἐνδοῦσα ἀγωνίζονται τώρα.

«Ὑστερα ἀπὸ ταύτην τὴν καθαρὰν ἔκθεσιν τῶν καθαυτῶν συμβάντων, ἀφίεται εἰς τοὺς ἑραστὰς τῆς ὄντως ἐλευθερίας, τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ κρίνουν, ἂν ἤθελεν εἶναι πρέπον εἰς αὐτοὺς ν' ἀποστερήσουν τὸ Ἑλληνικὸν γένος, ῥιμμένον εἰς τὸν πλέον φρικτὸν, πλὴν ἱερὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ὑπαρξίν τῶν λειψάνων τοῦ ποτε περιελαοῦς ὀνόματος, ἀπὸ τὴν προστάσιαν ἐκείνην καὶ ὑπεράσπισιν, ὅπου εἶναι τὰ μόνα ἱκανὰ νὰ προσθέσουν ἐνέργειαν καὶ δύναμιν εἰς τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα καὶ τοὺς Στόλους, ἐκ νέου πάλιν μαχομένους εἰς τὴν Σαλαμίνα, τὰς Θερμοπύλας, τὸν Μαραθῶνα διὰ τὰ τιμιώτατα συμφέροντα τῆς Πατρίδος τῶν.

Ἐν Λονδίῳ.

ΤΕΛΟΣ

ΨΗΦΙΔΕΣ

(ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ)

Εἰς τὸ κεντρικὸν σχολεῖον Αἰγίνης σώζεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή κεχαραγμένη ἐπὶ μαρμαρίνης πλακῶς καὶ ἐντετοιχισμένη εἰς τὴν Α πλευρὰν αὐτοῦ.

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ
ΤΗΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΝΕΟΛΑΙΑΙ
ΤΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΝ ΤΟΔΕ
ΕΔΕΙΜΑΤΟ
ΕΝ ΕΤΕΙ Χ|Η|Η Η Η Δ Δ Δ
[δηλαδὴ 1830]

Εἰς τινὰ τῶν αἰθουσῶν τοῦ Σχολείου τούτου ἐδίδασκεν ὁ Νεόφυτος Δούκας, τὸ δὲ κάθισμά του σώζεται ἀκόμη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Αἰγίνης.

Μέρος τοῦ οἰκίματος ἐν ᾧ εἶχεν ἐγκατασταθῆ τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Δούκα ὑπάρχει εἰσέτι.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ Ὀρφανοτροφείου Αἰγίνης διασώζεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ
ΤΟ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ
ΑΝΗΓΕΙΡΕΝ
ΕΝ ΕΤΕΙ Χ|Η|Η Η Η Δ Δ Π Ι Ι Ι
[Δηλαδὴ 1828]¹

Τῷ 1822 ἐξεδόθη ἐν Λονδίῳ Ἑλληνιστὶ καὶ Ἀγγλιστὶ

¹ Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ φιλόστοργου διδασκάλου κ. Α. Πελεκάνου.

μικρὸν φυλλάδιον φέρον τὴν ἐπιγραφὴν: «Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν Τριπολιτσάν.» «The Greeks at Tripolitza.» Ἐν αὐτῷ ἀνηροῦντο τὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων γραφέντα τότε σχετικῶς πρὸς τὴν Ἄλωσιν τῆς Τριπολιτσᾶς. Τὸ δημοσίευμα τοῦτο, ὅπερ παρέχομεν διὰ τοῦ «Διπύλου», εἶναι σπανιώτατον, μοναδικὸν ἴσως.

Ἐκ σημειώματος τῆς λογιστικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ λογαριασμοῦ ἐξάγεται, ὅτι ὁ Ἀνθιμος Γαζῆς εἶχε νὰ λάβῃ δι' ἐτήσιον μισθόν του, ὡς μέλους τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῆς Γερουσίας δηλ. τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν Ἀγῶνα, γρῶσια 3,600. Ὡστε ὁ μηνιαῖος μισθὸς τῶν Ἀρεολαγιτῶν ἦτο 300 γρῶσια.

Τὰ τοῦ δευτέρου γάμου ἦσαν πολὺ ἀπλούστερα κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Βασιλείου. Ἐξ ἐγγράφου δηλ., τῆς 4 7βρίου 1833 ἐκ Ναυπλίου, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς τὸν Τοποτηρητὴν Ἀθηνῶν καὶ Ἐπίσκοπον Ταλαντίου Νεόφυτον ἐξάγεται, ὅτι προκειμένου περὶ ὑπάνδρου ζητούντος νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον, ἡ Σύνοδος ἀπεφάνθη, ὅτι τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐπιτραπῇ, «ἕως ὅτου δὲν ἀποδείξῃ ὅτι ἀπέθανεν ἡ γυνὴ του καὶ ἂν ζῇ, ὅτι ἐκείνη δὲν τὸν θέλει.»

Ἐν Αἰγίνῃ ἀπέθανε τῷ 1826 ὁ Ἀγγλὸς Φιλέλληγν Ὀφρης.¹ Λέγεται ὅτι ἐδολοφονήθη ὑπὸ ἀντιζήλου του, ξένου ἐπίσης.

Ἐν «Πρωτοκόλλῳ τῶν εἰσερχομένων» τῆς νήσου Λέρου, τοῦ 1828, εὐρίσκομεν τὰ ἐξῆς ὀνόματα πλοίων, «Τζηρνῆκι, Φελοῦκα, Γουλέτα καὶ Γολέτα, Ἀλαμάνα, Σκάφη, Μαρτίγο, Φελοῦκι, Σακολεβί, Μπρίκι, Τρεχαντήρι, Σακολέβα, Μπάσαρα, Βάρκα, Τζιωνικάκι.»

Τῆς Σαλαμίνας τὸ μεταγενέστερον ὄνομα **Κούλουρη**, προελθόν, ὡς φαίνεται, ἐκ γενικεύσεως τοῦ ὀνόματος τῆς πολίχνης τῆς νήσου, ὀφείλεται, ὡς πιστεύεται, εἰς τὸ κυκλικὸν σχῆμα τοῦ λιμένος της. Περισωθθεῖσα παλαιὰ σφραγὶς τῆς νήσου φέρει περίξ τὰ ἐξῆς:

“+ Η ΒΟΥΛΑ ΤΗΣ ΝΙΣΟΥ ΚΟΥΛΟΥΡΙΣ 1776.”

Ἡ ἐκάστοτε Ἡγουμένη τῆς Μονῆς τῆς Φιλοθέης ἐλέγετο Δασκάλα καὶ τὸ Σχολεῖον τῆς Μονῆς «Παρθενόν.»

Ἡ πρώτη σατυρικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἑλλάδι ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίας *Χειρόγραφος* καὶ ὀνομαζέτο ὁ «Σάλιγγος τῶν Πατησιῶν» συνετάσσετο δὲ ὑπὸ τινος Ρεβελάκη.

Τὸ Μενίδι Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ διακεκομένου ἐπιστήμονος τὸ καὶ ἄλλοτε ὑποστηριχθὲν ὅτι τὸ χωρίον τῆς Ἀττικῆς Μενίδι παράγεται ἐκ τοῦ Μαΐνη (ἐπομένως Μανίδιον), ὅπερ, ὅπως καὶ τὸ Ἀχάρον, εἶναι εἶδη ἰχθύος. Εἰς ταῦτα ἀπηντήσαμεν,² ὅτι τὸ Μενίδι ἀνήκει εἰς τὴν μακρὰν σειράν τῶν Ἡπειρωτικῶν ὀνομάτων, ἅτινα, μετ' Ἀλβανικῶν κυρίως, μετεφύτευσαν οἱ καταφυγόντες εἰς τὴν Ἀττικὴν Ἑλληνόφωνοι καὶ Ἀλβανόφωνοι ἐπήλυδες Ἡπειρώται.

Ἡ λαϊκὴ Μοῦσα τοῦ 1843. Κατὰ τὴν ἐξέγερσιν διὰ

¹ Ἐν τῷ γνωστῷ καταλόγῳ τῶν φιλελλήνων σημειοῦται τὸ ὄνομά του (Williams Humphreys) ἀνευ οὐδεμιᾶς σχετικῆς πληροφορίας.

² Ἐφημερὶς «Ἐμπρός» τῆς 20 Ἀπριλίου 1911.

τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Πολιτεύματος τοῦ 1843 δὲν διεκρίθη ἡ Λαϊκὴ Μοῦσα.

Ἴδου τί ἔψαλλεν ὁ Λαὸς μετὰ τὴν Γ' Σεπτεμβρίου 1843.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ Συνταγμάτου
καὶ ὁ διοργανισμὸς
τοὺς αἰτίους νὰ φυλάῃ
ὁ Πανάγαθος Θεός.

Μακρυγιάννης καὶ Καλλέργης
κ' ἄλλοι μετ' αὐτοὺς πολλοὶ
ἠθελήσαν τ' ὀνομά τους
πάντα νὰ κτινοβολῇ.

Ἀλατσιάτικο ἐλέγετο ὁ φόρος τοῦ Ἄλατος ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Περὶ τῶν λαϊκῶν μνηῶν, περὶ ὧν ἱκανὰ ἐγράφησαν κατ' αὐτὰς, ὁ παλαιὸς Ἀθηναῖος ἱστοριογράφος Σουρμελῆς σημειοῖ τὰ ἑξῆς: «ὥς πότε θὰ κρατῶσι δεδεμένους τοὺς Ἕλληνας ὁ Ἰούλιος, Ἰούλιος καὶ Αὐγούστος οἱ Ῥωμαῖοι; ὀνομάσατε Ἕλλητιστὶ τοὺς δώδεκας μῆνας τοῦ ἔτους, οὐχὶ ὅμως κατὰ τὸ ἑλληνικὸν διότι ἕκαστος τῶν ἀρχαίων μνηῶν ὀνομάσθη ἕξ ἰδίας περιστάσεως καὶ ἰδίας ἀφορμῆς, αἵτινες δὲν ὑπάρχουσι πλέον εἰς ἡμᾶς.»¹

Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἀνεγνώριζον ἐπὶ Τουρκοκρατίας δύο πηγὰς ὑδάτων, τοῦ **Ἁγίου Δημητρίου** τὰ νερά, ἅτινα ἐθεωροῦντο καλῆς ποιότητος (εἰς τὰ τοιχώματα τῆς πηγῆς ἐφύετο πολυτρίχι) καὶ τοῦ **Τσακμάκου**, ἅτινα ἐθεωροῦντο κακῆς ποιότητος (εἰς τὰ τοιχώματα τῆς πηγῆς ὑπῆρχε *πουρί*).

Ἐκ διαφόρων ἐρευνῶν ἐξηγώμεν, ὅτι ἱστορίας τοῦ Ἀγῶνος κατεγίνοντο, ὅπως συγγράψωσιν: ὁ Μουστοξύδης, ὁ Ταλαντίου Νεόφυτος, ὁ Δ. Αἰνιάν, ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς, ὁ Ἰ. Λουριώτης καὶ ὁ Δ. Περρούκας.

Τὴν 24 Δεκεμβρίου 1810 ὁ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Λόρδου Ἔλγιν Β. Πιζάνης, δι' ἐπιστολῆς του, ἀνεκδότου, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν Λογοθέτην εἰς Ἀθήνας, συνιστᾷ Τζαμάφρα τινά, ἐρχόμενον εἰς Ἀθήνας, μὴ λησιμονῶν νὰ χαρετίσῃ καὶ τὸν ἐν Ἀθήναις διαμένοντα Λουζιέρην, τὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἔλγιν Καλλιτέχνην (!). Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπαντᾷ ὁ Λογοθέτης τὴν 23 Ἰανουαρίου 1811 διὰ τοῦ λοχαγοῦ Gream, ἀγγέλλων τὴν ἀφιξίν τοῦ Τζαμάφρα, ὃν ἔθεσεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του, καὶ προσθέτων, ὅτι πάντοτε βοηθεῖ καὶ περιποιεῖται τοὺς ταξιδιώτας, τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν πόλιν, διευκολύνων τούτους εἰς τὰς ἐρεῦνας τῶν συγχρόνων ζητεῖ τὴν προστασίαν τοῦ Πιζάνη ὡς πατρικοῦ φίλου.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου φύλλου)

Κ

Καβούλα (τολύπη βάμβακος).
Κακάβι (εἶδος λέβητος).
Καλημέρης (ὁ λέγων τὰ Καλήμερα).
Καλούκικο (καλούτσικο, ἀρκετὰ καλόν).

¹ Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἀγῶνα ὑπὸ Δουρουσίου Σουρμελῆ (ἐκδ. β') Ἀθήναι 1853 σελ. 30.

Κάνεμον (τάχα, δῆθεν).
Καρυδέα (ἡ καρυδιά).
Κατσι (γατάκι, πληθ. τὰ κατσιά).
Κατσιά (ἡ) (κακιά).
Καφιμάδι (παξιμάδι).
Κεφαλογοῦρι καὶ **τσεφαλογοῦρι** (μαντήλιον, δι' οὗ περιέβαλλον τὴν κεφαλὴν).
Κιουκάλι (τὸ τσουκάλι).
Κιουρά (ἡ Κυρία).
Κλίφι (περίβλημα· συνήθως προσκεφαλαίων).
Κόκαρης (χοντροκέφαλος).
Κολυμβρία (πολυομβρία).
Κομπολογοῦ (εἶδος δένδρου, ὁ Μάης).
Κόπικας (ὁ) (σκόρος).
Κορακοζώητος (ὑπέργηρος).
Κορίθια (σταφυλῆς εἶδος).
Κορίκι καὶ **κορικᾶτσι** (κορίτσι, κοριτσάκι).
Κορκολίτσι (φάρμακον).
Κοτρίγια (αἱ κλειδώσεις τῆς βάσεως τῶν δακτύλων).
Κόστινας (ἡ κότινος· καὶ ἤδη ἐν Αἰγίνῃ).
Κοτινάπια (ἀχλάδια ὑπέρυθρα).
Κουβέλι (μέτρον σίτου).
Κούκουμο (εἶδος κανατίου).
Κούμουλο (τὸ γεμάτον ἀπὸ πρᾶγμα ὄχι ὑγρόν, π. χ. ἀπὸ ἀλεῦρι).
Κούρουκλος (εἶδος ἐλαιοδένδρου).
Κουσόα (ἡ κουνια).
Κουτσιά (τὰ κουνιά).
Κρόδια (ὄπωροφόρα δένδρα).

Τοπογραφικά.

Καθήμια (παρὰ τὸν Κολωνόν).
Κακουργιάνοι (χωρίον κατεστραμμένον).
Καλαμάκι (κατεστραμμένον χωρίον μετὰ τὴν Πικροδάφνην Π. Φαλήρου).
Καλυφτάκι (παρὰ τὸ Χαλάνδρι).
Καμπέρον (ἕξα· εἰς τὴν θάλασσαν Πικροδάφνης).
Καντήλι (τοποθεσία κατὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους).
Καραβᾶς (χωρίον καταστραφέν).
Καρητὸς (πλησίον τῆς Πεντέλης).
Καρυδέα (εἰς τὸν Ἐλαιῶνα).
Καστρίτσα (εἰς Φυλῆν).
Κατάδεμα (τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς — Μαραθῶνος καὶ Ὠροπού).
Κατερινῶ (χωρίον κατεστραμμένον).
Κατσιποδοῦ (πλησίον χωρίου Μπραχαμίου).
Κλαούτι (παρὰ τὴν Κηφισίαν).
Κλαριώτισσα (ἐκκλησία παρὰ τὸ Μαραῦσι).
Κόκκινη Ἐκκλησία (χωρίον καταστραφέν).
Κόκλα (χωρίον).
Κονιάρο (πλησίον Δαφνίου).
Κόπριζα (παρὰ τὸ Κοροπί).
Κουκοπούλη (Μονὴ Ἀσωμάτων, ἴσως ἐξ οἰκογενείας ἐκ Δημητσίανης Κουκοπούλου).
Κουλούμπα (θέσις παρὰ τὸ Ὀλυμπεῖον Ἀθηνῶν).
Κουμάρι (πλησίον Σεπολίων).
Κουνέα (εἰς τὸν Ἐλαιῶνα).
Κουταλέας (Μονὴ παρὰ τὸν Ὑμηττὸν κατεστραμμένη).

[Ἔπεται συνέχεια]

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἐπειδὴ τὸ «Δίπυλον», ἐκδίδει Σύλλογος καὶ ὄχι ἐπιχειρηματίας, ἐπεταί, ὅτι εἰς οὐδένα ἀπολύτως παρέχεται τοῦτο δωρεάν. Μόνοι πόροι πρὸς ἐκδοσίν του εἶναι αἱ κεκανονισμέναι ἐτήσιαι παροχαὶ διὰ τὸ «Δίπυλον», τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἅτινα εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ὑπόκεινται ὡς μέλη καταβολῆν, ὡς καὶ αἱ τῶν τακτικῶν τοῦ «Διπύλου», ἀναγνωστῶν. Αἱ παροχαὶ πᾶσαι (Ἀθηνῶν, Ἑσπαρχιῶν καὶ Ἐξωτερικῶν) ἀποστέλλονται ἢ καταβάλλονται πρὸς τὸν διαχειριστὴν τοῦ «Διπύλου», κ. Π. Παπαδημητρίου ἢ εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ τυπογραφείου Ταρουσοπούλου ὁδὸς Κοραῆ ἀρ. 4, ὅπου παρέχεται καὶ πᾶσα ἄλλη πληροφορία.

Ἐκαστον ἔτος τοῦ ΔΙΠΥΛΟΥ ἀποτελεῖται ἐξ 24 φύλλων.
Ἐτησία παροχὴ Δρ. 12. — Διὰ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου Δρ. 10.
Ἐκαστον φύλλον λεπτὰ 50.